

зивався «Надія». Примарність сподівань кожного персонажа в тексті означено авторськими ремарками. Рвані фрази імпресіоністично відображають збентеженість тих, хто чекає. Наприклад, «На обрію білий вогник. Танцює. Виниря й пропадає. Помалу збільшується й розпадає на три світла: зелене, червоне та біле», або: «Зривається вітер. Море звільня розгойдується. Чорна пляма неба».

«Музагет», у якому з'явилася «Казка про смарагд» Журби, порівняно з «Українською хатою», означав новий виток українського неоромантичного мистецтва, в якому центральне місце належало символізму.

Символічною є «Казка про смарагд», у якій оригінально втілено ідею вибору життєвого шляху. Оповідь ведеться від імені хлопчика Богдана, який наділений поетичною натурою та багатою уявою, підживленою знаннями з книжок про звірів та птахів, зорі та камені. Згідно із заявленими особливостями художнього письма (містичне начало, недомовленості, антитетичність, відсутність чіткого розмежування між реальним та уявним) сюжет твору розгортається у трьох площинах, що час від часу перемежуються: в реальності (хлопчик гуляє в парку біля дому, тікає від учительки французької мови, викидає

зі скриньки назбирані камінці кварциту), у сні (він бачить зелений сяючий смарагд), у фантастичних візіях (дитина мандрує екзотичними країнами у пошуках смарагду). Водночас в оповіданні наявний підтекст, що «прочитується» завдяки уявленням про потребу жертви в обмін на досягнення бажаного («поцілунок» жінки-потвори, втрата чистоти-«сліз», «серця»-рубіну), міфічного значення символів («сон», «жінка», «місяць», «вода», «ліс»), магії каменів кварциту (дає силу і мужність, допомагає стійко переносити різні неприємності) та смарагду (пов'язаний з енергією землі та вулкану і приносить щастя лише чистій людині).

Підсумовуючи, варто зазначити, що філософські мотиви та модерністський стиль ранньої прози Галини Журби (за звичних виявів імпресіонізму, символізму та експресіонізму) винятково індивідуалізовані завдяки антитетичності, містичному началу та недомовленості.

Поділяючи високу думку М.Сріблянського про Галину Журбу, варто зазначити, що її прозу із «Землею» О.Кобилянської зближує містицизм та недомовленість, а з Лесею Українкою – філософічність і містицизм, що у творчості авторки «Кассандри» поєднувався з раціональним началом.

Література

1. Є в ш а н М. Tableau українського критика / М.Євшан. Критика. Літературознавство. Естетика // Євшан М. – К., 1998.
2. Л и п а І. Рецензія на збірку Галини Журби «З життя», 1909 / І.Липа // Українська хата. – 1909. – № 5.
3. Ніковський А. Рецензія на «Музагет». Місячник літератури і мистецтва. Січень-Лютий-Березиль. 1919 / А.Ніковський // Книгар. – 1919. – № 23–24.

4. С р і б л я н с ь к и й М. Боротьба за індивідуальність / М.Сріблянський // Українська хата. – 1912. – № 3–4.
5. С р і б л я н с ь к и й М. На сучасні теми / М.Сріблянський // Українська хата. – 1911. – № 3.
6. Ш е в ч у к В. Похід життя Галини Журби / В.Шевчук // УМЛШ (Дивослово). – 1990. – № 5.

Галина ЖУРБА

КАЗКА ПРО ЗМАРАГД*

Панові Б.П. [Богацький Павло]

Я ходю по алеї парку і збираю в піску зернята кварциту.

Дерева зовсім ще не розвинені – але вже весна.

У мене повна жменя різноколірових камінців, але я хочу назбирати повну скриньку, яку мені подарував тато і лише тоді буду багатий.

Мені не хочеться ні гратись з хлопчиками, ні йти на сніданок, тільки збирати ці камінці, котрих у мене і так багато вже.

Раптом я згадую, що мені снилось тієї ночі, начеб на скраю саду серед старих яблунь я знайшов чудовий зелений камінь.

І мені зразу стає нудно.

Башлик душить мене в підборіддя, бурнос ріже під пахами – мене нудить.

Кидаю пріч назбирані камінці – вони мені більш не потрібні.

І ті, що є у мене в скриньці, висиплю теж через вікно, а скриньочку віддам кому-небудь.

Але цей пишний камінь снився мені так виразно, що я досі ще вичуваю його в руці.

А може, це зовсім і не сон був?..

Я знайшов його серед старих яблунь, на самім кінці саду, в траві, де стояв колись вулій.

І хоч знаю, що мене зараз покличуть на лекцію французького, швидко біжу алеєю в сад до цього місця, де я бачив той камінь.

Але й не встигаю добігти до містка, коли чую за собою голос тієї проклятої мадмоазель Жозефін.

Вона женеться за мною.

Вона сидить на мітлі, вимахує лінією і умисне гониться, щоб не дати мені знайти камінь, який вона хоче видерти в мене.

Вона відьма!...

Раптом вчуваю, що рука чиясь хватає мене за плече і голос кричить: Dieu, n'etes vous pas honte?..**

Голос мадмоазель Жозефін найпроклятіший із усіх голосів.

Тоді я кидаюсь, починаю кусати її руки, бить кулаками й копати ногами.

* Друкується за вид.: Музагет: місячник літератури і мистецтва. – 1919. – № 1–3. Правопис автора збережено.

** Як вам не соромно? (фр.)

Все зникає мені зперед очей. Світ стає то червоний, то зелений і я щось кричу, але не знаю сам що.

Мене беруть, зачиняють в темній кімнаті – і я один. Тут нема ні канапи, ні крісел, тільки зломана умивальня і скільки порожніх пляшок.

Я втискаюсь в куточок за умивальню і сідаю тихенько на долівці.

Тому, що тутки живе душа покійної бабуні, і це найстрашніше.

Мені стає так страшно, що я ледві стримую крик, але навіть, коли збожеволію або вмру – не крикну.

Беру обережно одну пляшку і починаю на ній трубити.

Тоді в дверях скрегоче ключ, на порозі стає мати і каже:

– Богдан, коли ти не будеш сидіть тихо, я лишу тебе тут на всю ніч.

Скільки хвилин мені не страшно. Чую кроки на коридорі. Намацую на долівці шматок накапаного стearину і починаю колупать його.

– Ну, що ж, туди я піду завтра. Аби лиш вона не знайшла його раніш мене.

Бо раз вона відьма – вона його мусить знайти. Може, вже навіть знайшла.

Ах, яка шкода!..

Починаю тихенько плакати. Раптом скрипить долівка, і мені знов страшно, але в цей самий момент рішаю: – Зато не буду більш вчитись французької мови.

Зразу стає веселіше, і я починаю співати.

Знов скрегіт ключа в замку і голос матері:

– Ти забув, що я тобі сказала?..

Вона відходить, і я знов не боюсь скільки хвилин.

Врешті годинник в коридорі б'є десять. Мене випускають.

Я виходжу не кваплячись, вдаю веселого, якби нічого й не було, відмовляюсь вечерять, проходжу, по-свистуючи, з піднесеним чолом в свою кімнату і викидаю через вікно всі камінці.

Лягаю в ліжку і накінець – ніхто до мене не має ніякого права.

Я пливу безпечно білим кораблем по м'яких і блакитних хвилях.

У мене двоє вітрил, і вони самі знають, куди плисти.

Ми ідем в далеку країну шукать земних камнів.

Прокидаюсь рано-вранці. Мені так весело, що хочу співати.

Але ще всі сплять.

Тепер я цілком певний, що вся ця істор'я з камнем – це зовсім не сон був.

Я швидко одягаюсь і біжу на скрай саду. День такий поганий, холодний та сірий. Дощ моросить.

Біжу з затаєним духом, і ніколи ще сад не вдавав мені таким безконечним, як сьогодні.

Добігаю до старих яблунь, до того місця, де стояв вулій минулого літа і де лишилась ямка.

Тутки він лежав.

Жадно розгортаю посохлу траву та листя, шпортуюсь в землі, повзаю на колінах, сто разів на однім і цім самім місці.

Невже вона встигла знайти його?

Здається, мені хочеться плакати.

Ще раз кидаюсь і майже по одній стеблині розгортаю торішню траву, риюсь в ямці, а серце моє з гарячого стає холодне й нерухоме.

– Ну що ж, мало буває дурних сновид... Але французької мови не буду вчитись.

Проходжуюсь помалу алеями парку, дивлюсь байдужно на вимиті дощем камінчики і не розумію, чому я їх так довго і уперто збираю.

Проходжуюсь байдужний і зимний до всього. Навіть бруньки на ліщині не цікавлять мене.

Накінець дзвінок скликує всіх на сніданок, і я йду. Сідаю на своє місце. На мене ніхто не дивиться, і я ні на кого.

Всі мовчать. Батько читає газету. Герман грається під столом з фокстер'ером Джіммі, і я бачу, як він кладе йому на ніс шматочок паштету й не дозволя навіть ворухнутись.

Джіммі дивиться на кінець свого носа, облизується, а лапки та вуха його тремтять.

Цього ніхто не бачить, крім мене, і це надзвичайно смішно, але мені не хочеться всміхнутись.

Я змерз в серце, і воно мені досі не ворухнеться.

Помічаю мимоходом, що у мадмоазель Жозефін рука зав'язана і що вона часом кидає на мене погляд скаженої собаки. Мені дуже хочеться шепнуть Германові на вухо, що вона відьма, але в цей самий момент очі мої здибуються з очима батька.

Я встаю і кажу йому: таточку, я не хочу більш вчитись французької мови, ані аритметики, тільки географію і про всіх звірів і ще про зорі.

Тепер я чую, що серце моє знов б'ється і що я почервонів. Тільки долівка підо мною гнеться, і я стрягну в щось м'яке та бездонне.

Але батько дивиться на мене лагідно, і мені здається, що він хоче всміхнутись.

– Добре, Богдане, я згоден на це, але ти зайдеш до мене в кабінет, і ми це питання обміркуєм.

Голос його лагідний та спокійний, і я ніколи не віддам нікому тієї скриньочки, що він подарував мені.

– Таточку, і ще про камні ріжні хочу, про всі камні, – ледві кажу я. Мені тремтять ноги та губи.

– Добре.

Він покликав мене в кабінет і подарував мені три книжки.

Одну про звірів та птиць, другу про зорі, а третю про камні.

Але найбільш я люблю ту книжку, яку він подарував мені раніш – про землю.

Тепер я знаю, як називається багато камнів, океанів та гір.

Я хочу на Орінокко, на блакитне, бо там трава і дерева зовсім блакитні і звірі теж.

Там ходять птички «топорики», і у них дзьоб більший, ніж вони самі, але я буду полювати лише на тапірів та кугуарів.

Я піду теж на Чімбораззо і на вулкан Котопахи, бо мені найбільш подобаються вулкани, і я хочу заглянути в кратер, в якому горить лавя і робиться землетрус.

Я буду мандрувати по всіх країнах та горах, а потім збудую собі корабель або зроблюсь капітаном на великому кораблі і буду плавати по всіх океанах і відкрию бігун*.

Ми сядемо на Гальфштром, і він понесе нас просто до самого бігуна.

Раптом я перший побачу земну вісь і крикну: «Стоп машина, я відкрив бігун, дивіться!»

І всі вийдуть на поклад**, а я буду стоять в золотім шоломі з мечом в руці і зроблюсь королем Льодовитого океану.

Мене всі боятимуться, навіть білі ведміді і риби, кити і навіть мадмоазель Жозефін.

Я її закую тоді в кайдани і замкну в підземелля.

Спалю всі французькі книжки і ту косу, що вона вішає на ніч на ширмі.

* Бігун (польс.) – полюс.

** Поклад (польс.) – палуба.

Це все їй за той камінь, хоч я більш про нього не хочу думати.

Тепер довго чогось нема літа. Але як воно настане, я зараз почну будувати корабель з цих дошок, що з ти-на.

Коли б лише ця відьма знов не заглянула.

Я сховаюсь до старої альтанки на самім кінці парку. Тільки ще треба украсти у сторожа молоток і пилку.

Але Германові ані словечка. Він каже, що мадмо-азель Жозефін зовсім не відьма, тільки так, свиня.

Ах, коли б вже літо швидче!

Треба подивитись, чи великі бруньки на ліщині, і чи швидко розцвітуть яблуні та тюльпани.

Я вже більш ніж два тижні не був у саду. Весь час лив дощ, і мене боліло горло, а Герман ще лежить в ліжку з компресом на шії.

Майже всі книжки попрочитували вже, але Герма-нові не дуже вподобались. Він більш любить малювати жовніврів та генералів або дресувати Джіммі.

А чого Джіммі завше можна бігати по дворі, і його ніколи не болить горло?..

Які щасливі собаки!.. Але вони зате нічого не знають.

.....
Певне, ще дуже рано. Тиша. Чогось всі почали те-пер довго спати.

– Джіммі, Джіммі!.. Ходи сюди, тільки ша, не гав-кати.

Ну, лягай під ковдру і спи. Чого ти облизуєшся – ти вже снідав?

Але, як я хочу їсти!

Джиммі, лежи тихо і не кусай мене за вуха, чуєш?..

Ну, так тихенько.

Хоч, я тобі розповім казку?.. Фу, всю морду встро-мив мені в рот... іди геть!..

Мені теж не хочеться довше лежати. Треба подиви-тись тихенько, який день.

Літечко, літечко сьогодні на дворі! Треба швидко одягатись.

Джиммі, підем бігати по дворі, а Германа ще не пус-тять.

Як добре, що сьогодні неділя! Пан Роберт поста-вив мені за географію п'ять, а за зоологію чотири з плюсом, і я сьогодні вільний весь день.

Я швидко п'ю сніданок і одягаюсь. Зняв той бурнос тіснотавий і башлик.

І раптом мені згадується цей зелений камінь, але я починаю балакати з Джіммі і забуваю про нього, – за-буваю, забуваю... Чуєш, я забуваю тебе!

Ми вибігаємо в парк. Як чудово! Сонечко гріє, а листя ще нема. Але пуп'янки на вишнях вже білі зовсім.

І метелик летить ясно-жовтий. О, і другий!

Ми біжимо з Джіммі алеєю вглиб парку, на цей га-зон, де жасміни, бузок, тюльпани.

О-го-го, які великі бутони на тюльпанах!

Вже швидко розцвітуть і тоді буде зовсім літо.

Але чом вони ще не цвітуть, коли сонце вже гріє?.. Треба їх порозцвітати.

Я розтулою зелені пелюстки на високих бадиллях, потім червоні, і тюльпан вже цвіте.

Яка радість!

Він тільки чогось не зовсім червоний. Але це нічого.

Я йду до другого і розцвітаю його теж. Потім третій, четвертий. Джіммі ходить за мною і дивиться.

Який він радий, який він радий!

Джиммі, дивись... вже літо! Скільки тюльпанів зацвіло зразу. Червоні, жовті, цятковані.

Як всі втішаться. Особливо огородник та мама.

Я ще розцвітаю всі джонкілли на довгій грядці і біжу до яблуні, тільки там буде багато роботи і високо

не дістану. Затє тут найкраще, і сонце багато тепліше, ніж там. Тут, на кінці саду, найліпше гратись, і ніхто не перебиває.

Починаю розцвітати яблуні. Вже цілу гиллячку по-розцвітає, але мені заважає башлик, і я скидаю його.

Ах, як тепло, і як швидко розцвітає яблуня!

Раптом хтось тихенько сміється.

Я оглядаюсь і бачу недалеко від мене на галяві ве-лику, голу жінку. Вона сидить на землі, показує мені щось і сміється.

Я помічаю зразу, що у неї нема ніг, тільки величезні котячі лапи, і вся вона до пояса наче кицька. Але хво-ста я не бачу.

Коси у неї закручені з обох боків голови наче ріжки, очі прижмурені, і вона все сміється.

Зуби у неї білі, блискучі.

Я дивлюсь на неї зчудований, і мені здається, що я бачив її колись на малюнку.

Вона простягає вгору руку і щось показує мені.

Я бачу, що вона тримає величезний зелений камінь – цей самий, що я був знайшов в ямці, майже на цім самім місці, де вона сидить.

Мені зразу робиться жарко в серце, але я не боюсь її зовсім. Підходжу до неї несміливо кілька кроків, тримаючи руки позади себе, а вона виблискує камнем і сміється.

– Я знаю, це Змарагд, – кажу я тихо.

– Так, Змарагд. Звідки ти знаєш?

– Я читав в книжці.

– Він тобі подобається?

– Так, він мені дуже подобається.

Вона знову сміється. Витягає свої величезні котячі лапи та зад, перевертається й гріється на сонці.

Я знову бачу її блискучі, ostrі зуби.

Вона красива.

Рот у неї червоний, очі прижмурені і вона вся гола.

– Подарувати тобі його? – питає мене раптом, пере-кидаючись помалу плечима до сонця.

Я несміливо підступаю ще ближче і кажу зовсім тихо:

– Подарувати.

– Ну добре, – каже вона сідаючи, – я тобі цей камінь подарую, але ти повинен мене за це поцілувати.

Я швидко нахилиюсь і хочу поцілувати її руку, але вона притягає мене раптом і цілує в губи так боляче, що аж мені обривається в серці якась ниточка і з очей біжать сльози.

Але вона сміється і кладе мені в руку зелений камінь.

– На, подивись на сад.

Я беру його тремтучими руками і прикладаю до очей.

– Ах, яке чудо! Дерева зовсім вже розвилися, і яб-луні всі в квіті.

Небо та повітря зелені й золоті і скрізь далеко так, далеко...

Алеям і доріжкам нема кінця.

І я знаю, що серце моє теж далеке, і що в ньому безкінечна алея.

Я хочу кричати від радості. Тримаю зелений камінь при очах і біжу в те далеке.

Раптом зашпортуюсь і падаю.

Камінь випадає мені з рук.

Його немає більш.

Я даремно шукаю його навкруги. Він щез.

І її теж нема вже на галяві.

Чую за яблунями десь коротенький, обірваний сміх.

Я припадаю лицем до землі і плачу так, як ще досі не плакав ніколи.

.....

Тепер я не знаю, що мені робить і куди йти. Я більше не хочу гратись в саду. І книжки мені надокучили, і Джиммі теж.

Я можу навіть викинути всі книжки або подарувати їх кому-небудь.

Вікно якесь замузане і хмари летять як кур'єрський потяг, а може, швидче.

Знов дощ.

Напевно, починається друга зима, а літа зовсім не буде цього року.

І нехай. Мені вже не хочеться його. Тільки даремно порозцвітав тюльпани та джонкілі і ще просидів за це пів дня в темній кімнаті.

Але тепер мені все одно. Я більш не боюсь бабуніної душі.

Коли б швидче лягти у ліжку, – тоді «я» розповім «тобі» про Атакаму, бо мені тепер подобаються пустині. Ми довго будемо мандрувати на верблюдах через величезні піски.

Аж десять років.

Ми найдемо оазу, де ростуть червоні пальми, обвішані дактилями* та помараньчами, а в джерелах б'є вода солодка, як вино.

Там живуть лише одні страуси та малпочки, але вони нічого не будуть нам робити, і ми проживемо там довго. Я та верблюди.

Атакама – це величезна жовта пустиня, в якій нема ні людей, ні води, тільки верблюди ходять, але це найкращі звірі, і я дуже люблю верблюдів.

В пустині також волочаться пантери та... Куди цей камінь раптом дівся?..

Але про це не треба думати. Я не думаю, не думаю.

Пантери та тигри кидаються часом на каравани, але у мене буде лянца**, шпада і штуцер.

Але за що ж я дав їй поцілувати себе в рот? І ще так боляче...

Я знаю, вона умисне зробила, щоб він пропав.

Але хто ж вона така?..

Не відьма, тому що гарна, і не русалка, бо у неї лапи, як у кицьки.

Стривай, я щось знаю.

Тоді в оранжерії, як мене догнала мадмоазель Анрієт – вона мене зовсім так само поцілувала.

Мені пішла кров з зуба, а мама через щось веліла мадмоазель Анрієт поїхати від нас.

Мені якраз тоді випадали передні зуби.

Тепер я знаю, – у неї зад і лапи зовсім не кицьки, а тигра. Вона тигр.

Я хтів би хоч раз ще побачити цей Змарагд. Хоч потримати його в руці ще один раз.

.....
Я встаю вночі, одягаюся тихенько і помаленьку спускаюся в парк.

Як багато зір горить в небі, і як темно між деревами.

Але мені не зовсім страшно.

Дерева всміхаються до мене і кажуть – не бійся.

Я йду на самий кінець саду. По кладці переходю річку.

Вода клекотить, піниться, біжить.

– Це ж Ніагара, ти забув?

– Ах, так, правда!

Який страшений рев води.

Перебіраюся через водоспад. Здається, я тут згину.

Сюди ще ніхто не проходив.

Але раз я мандрівець – я мушу мандрувати.

Іду через прерії, через Атакаму.

Кругом заводять шакали. Але при мені лянца, шпада і штуцер.

За нами женуться дикі люди. Ми ховаємось... я ховаюся за пісчаний горбок і тихенько повзу.

Вони погналися далі.

Тепер я мушу йти швидко, швидко.

Але куди ж я йду?..

Все одно куди, – я ж мандрівець.

Я входю в ліс. Ні, це не ліс, а сільваси***. Тут багато диких звірів та людоїдів.

Ах, коли б я знайшов квіт папороті, – я був би найшасливіший!

Треба тут причаїтись під цим дубом і перечекати, коли розцвіте огнецвіт.

Це нічого, що ходять ведмеді, тигри та леви. Аби лише розцвів огнецвіт.

Ах, як я хочу зірвати його!

Раптом щось величезне, чорне йде до мене. Це ведмідь. Як він реве! Їх багато. Що мені робить? Вони мене з'їдять.

Я притулююся до дуба і не дихаю, але раптом з дупла висовує голову їжак і шепче мені на вухо: «Влаз, влаз сюди швидче».

Я спускаюся в дупло і лягаю біля нього. Ми їмо оріхи.

– Правда, вони нас тут не знайдуть?..

– Ні. Ти прийшов за огнецвітом?

– Так. Але я шукаю теж одного камня, який зветься Змарагд, знаєш?

– Знаю, – каже їжак, – хоч, я тобі покажу, де він.

– Хочу.

– Але там дуже страшно.

– Це нічого, я не боюся.

– Ну добре, – ходім.

Ми крадемося нишком через пушу, а кругом повно вовків, гієн, котрі хочуть нас з'їсти.

Я скидаю черевики і тихенько йду за їжаком босий. Він веде мене в таку гущавину, де ростуть лише терни й кропива, і де є лисячі та борсучі нори.

Як темно і як страшно

Раптом він десь зникає.

Куди ж він дівся?.. Я хочу покликати його, але боюся обізватись.

Ах, куди він мене завів, тут мені кінець!

І раптом стає так ясно, як від місяця, і хтось каже:

– Як ти сюди зайшов?.. Тутки ще ніхто не проходив.

Це вона.

Вона сидить на гіляці величезного дуба, дивиться на мене згори, і я помічаю, що очі її зелені, як цей камінь, і блистять, як змарагд.

Я обнімаю обіруч пень дуба, дивлюся на неї і не смію нічого сказати.

– Ти шукаєш цього камня?

– Так, – ледві шепчу я.

– А нащо ж ти його загубив?

– Я не губив його, він сам згубився.

Вона сміється.

– Ну добре, – я подарую тобі цей змарагд, але ти мушиш дати мені за це такі перли, яких нема на всім світі, лише у тебе.

– У мене нема ні одної перлини, – кажу я переляканий.

– Ні, маєш, але коли не дасиш, – не побачиш більш цього камня.

Тоді я починаю плакати, бо у мене нема перел, але я знаю, що більш ніколи плакати не буду.

Раптом вона плигає з гіляки, сміється, ловить мої сльози по одній та нанизує на нитку.

* Дактилі (польс.) – фініки.

** Лянца (польс.) – піка.

*** Сільваси (польс.) – сільва.

Я бачу шнур прекрасних, райдужно-сніжних перел, котрі вона почіплює собі на шию.

Невже це мої сльози?

Яка шкода, що я вже ніколи більш не буду плакати.

Але мені не жалько, бо вона сміється і показує кудись рукою.

Посеред урочища, там, де терни й кропива, лежить він – Змарагд.

Кругом нього цвіте сон-трава, а від нього б'є сяйво, як від місяця, далеко в пуцу.

Я біжу до нього.

Передо мною раптом розцвітає огнецвіт, але я його не зриваю.

Мене жалить кропива й калічать терни, але це нічого.

– Який ти чудовий! Ти найчудовіший. Я тебе знов не згублю.

Притискаю його до губ і до грудей.

Іду лісом так обережно, щоб не спіткнутись, і несучу його обома руками.

Куряча сліпота, і чебрик, і сон-трава шепчуть мені, що дорога моя туди, де мох на деревах.

Я йду лісом, лісом. Але мені ще треба пройти прерії та Ніагару.

Так, так... як мені пройти Ніагару... з Ним?.. Можливо, що і не перейду.

Це ж найбільший водоспад на світі, і у мене в руках Він.

Я чую вже шум води.

Мені тремтять ноги, але це нічого.

Я перейду помалу, помаленьку.

От вже височезна скеля і чорне провалля.

Мені треба пройти на той, другий бік.

Тепер я ступаю обережно, ледві-ледві по вузькій гатині і не дихаю.

Десь внизу підо мною кипить Ніагара.

Ні, це не ноги тремтять у мене, – це землетрус, але я вже швидко. От, от...

Раптом нога мені посковзується, камінь вириваєється з рук і летить в пропасть.

Він падає, як летюча зоря, і чорне провалля на одну мить стає ясним.

А потім знов темно.

Я сам ледві-ледві не упав в безодню, але це нічого.

Куди ж мені йти тепер?

Не знаю сам.

Додому я не хочу вертати. Ні, я ляжу на високій скелі і буду спати сто років, і нехай мені ніщо не сниться.

Нехай довго, довго так буде.

.....
А потім...

Потім будуть летіти журавлики. Вони будуть летіти туди, де пальми. І спустяться ввечері на скелю.

Один журавлик сяде біля мене і скаже:

– Чого ти так довго спиш?.. Вже нема весни агні літа.

Я прокинувся і сяду, і мені буде так нудно, нудно...

– Я знаю, чому ти так довго спав, – каже мені журавлик, – ти загубив камінь.

– Так.

– Але це ж нічого, він є там, у яру. Там, де стара цегельня і де колись копали глину.

Ще не зовсім ніч, ще трошки день.

Я встаю і спускаюся в яр.

Це те саме провалля, через яке не проходив ні оден мандрівець, і ніхто звідтіль не вертав живий, бо там самі гадюки, чорти і летючі миші.

Але я беру паличку і спускаюся стежкою в сам низ.

У мене нема черевиків. Я кинув їх у лісі. Курточку теж десь загубив і на мені лише сорочка і штани.

Я тихо та помаленьку сходю в яр.

Тут колись, давно, була цегельня і лишилися завалені печі та багато грузів*, будяків. Але справді, це переча десь на самім кінці світа, про яку ніхто не знає, і про яку я читав в одній книжці.

От, вхід. Йти мені чи не йти?.. Журавлик сказав, що він тут.

А коли це пекло?..

Ні, я піду.

Я входю нишком, і раптом весь застигаю.

Передо мною величезна грота, така висока, що не видно склепіння, тільки сталяктити й сталягміти.

Стоїть велика зелена канапа і горить зелена лампа, а на канапі сидить Вона.

Тигрячі лапи підгорнуті, очі зажмурені. Вона грає на скрипку.

Я стою під височезною стіною тремтучий, зчудований і боюся порушитись.

Вся грота зелена – стіни, і сталяктити, і світло, і музика.

І раптом Вона віджмурює очі і перестає грати.

Вона впізнає мене і всміхається.

Я не знаю, що їй казати. Я дивлюсь на неї, і мені немчим дихать, і я кажу, а може шепчу:

– Покажи мені ще раз цей камінь, що тоді.

Вона усміхається. Вона зажмурює очі і знов грає.

Яка шкода, що я не маю більш перел. Я б віддав їй всі, всі перли і ще віддав би...

І раптом вона кладе скрипку і каже:

– Ти найкращий хлопчик, і я віддам тобі цей камінь зовсім. Ти більш не загубиш його, і він буде твій завше, завше. Тільки дай мені взамін такий камінь червоний, який зветься рубін.

– Де ж мені його взяти?

– Він у тебе, тут.

– Бери, – кажу я тихо і розхрістую на грудях сорочку.

Вона одним скоком плигає до мене і міцно ударає пазурами в мою грудь. Але я стою непорушно, тільки біля ніг моїх падає і котиться поміж сталяктитами великий камінь червоний, як вогонь.

Вона ловить його, сміється і почіплює між перлами на шиї.

– Іди, він там.

Я бачу посеред гроти озеро, а на нім острів зі снігу, а на острові лежить Він.

Я йду до нього, босий, розхрістаний.

Я тремтю від зима.

Перепливаю озеро, стаю на острові і беру тремтучими руками зелений камінь.

Він вже мій назавше, і Вона його більш не видере у мене.

Я несучу його при самім серці і тихо, тихо йду поміж сталяктитами через гроту, не оглядаюся.

Я чую якісь зажмурені очі і скрипку.

Коли очі віджмуряться – скрипка перестане грати.

Я йду через далекі і невідомі країни. Через океани та гори.

Переходю Ніагару і Кіліманджаро.

Переходю селъваси і пустині і скрізь несучу мій Змарагд і більш його не загублю ніколи.

Мені вже нікуди більш йти і нема за чим.

Він буде завше, завше мій.

І я виходю на високу гору, де вічний сніг.

Несучу з собою Змарагд аж туди, на сам шпиль, вищий за хмари, і кидаю його в кратер вулкану.

**Грузи (польс.) – руїни.